

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан філологічного
факультету
Ярослав РЕДЬКВА
„10” грудня 2025 р.

ПРОГРАМА

кваліфікаційного іспиту

Освітньо-професійна програма

«Українська мова та література»

Спеціальність 014 Середня освіта,
Предметна спеціальність 014.01 «Середня освіта
(Українська мова і література)»
Галузь знань 01 «Освіта»
Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Затверджено на засіданні
вченої ради філологічного факультету,
протокол № 5 від „10” грудня 2025 р.

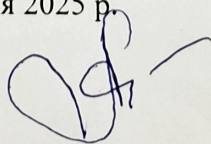
Голова ради

Ярослав РЕДЬКВА

Схвалено методичною радою філологічного факультету
Протокол № 5 від „8” грудня 2025 р.

Голова методичної ради

Алла АНТОФІЙЧУК

Чернівці – 2025 р.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Підсумкова атестація здобувачів вищої освіти – це процес установлення відповідності рівня здобутих професійних компетентностей вимогам стандартів вищої освіти зі спеціальності 014 «Середня освіта (Українська мова і література)», яка має на меті контроль рівня сформованості теоретичних та практичних знань випускників-бакалаврів, а також їх готовності до реалізації професійних функцій учителя української мови та літератури в закладах середньої освіти.

Підсумкова атестація спрямована на встановлення відповідності рівня професійної підготовки випускників вимогам освітньо-професійної програми. Здійснюється відповідно до вимог чинного законодавства (Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII) та нормативно-правових документів, які регламентують систему внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича (положень «Про організацію освітнього процесу в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича» 2019 р.; «Про контроль та систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича» 2020 р.; «Про атестацію здобувачів вищої освіти та організацію роботи Екзаменаційної комісії в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича» 2020 р.; «Про видачу диплома з відзнакою випускникам Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича» 2020 р.; «Про виявлення та запобігання академічного плагіату у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича» 2019 р.).

Відповідно до вимог освітньо-професійної програми «Українська мова та література» спеціальності 014 «Середня освіта (Українська мова і література)» галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка» (затверджена Вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (протокол №6 від 29 червня 2023 р.; введена в дію наказом ректора №262 від 29 червня 2023 р.), **підсумкову атестацію здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти здійснюють у формі атестаційного іспиту.**

Атестаційний іспит має засвідчити, що випускник оволодів програмними результатами навчання, передбаченими ОПП «Українська мова та література», необхідними теоретичними знаннями та навичками їх практичного застосування в конкретних умовах.

Програма атестаційного іспиту відображає основний зміст навчальних дисциплін циклу професійної та практичної підготовки, засвоєння яких передбачало формування у випускників системи інтегральної, загальних та фахових компетентностей і програмних результатів навчання, визначених ОПП. На основі робочих програм дисциплін («Сучасна українська мова», «Історія української літератури», «Методика викладання української мови»,

«Методика викладання української літератури» скомпоновано 1) зміст Програми атестаційного зміст; 2) перелік узагальнених кваліфікаційних питань з української мови та літератури й методики їх викладання 3) список рекомендованої літератури 4) критерії оцінювання).

2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ АТЕСТАЦІЇ

Атестація здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 014 «Середня освіта (Українська мова і література)» галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка» проводять за затвердженою програмою атестації згідно з розкладом проведення атестації здобувачів вищої освіти.

Іспит відбувається публічно на засіданні затвердженої наказом ректора Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича Екзаменаційної комісії. Іспит проводять очно. В особливих умовах (під час дії воєнного стану, карантинних обмежень тощо), за рішенням Вченої ради Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, іспит може бути проведений у дистанційному форматі; в такому разі форму та особливості проведення іспиту регулюють додатковими особливими розпорядженнями Вченої ради ЧНУ.

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

3.1. «Сучасна українська мова»

ФОНЕТИКА. ФОНОЛОГІЯ.

Предмет фонетики і фонології, зв'язок з іншими лінгвістичними дисциплінами. **Голосні та приголосні** звуки (загальна характеристика). Будова мовленнєвого апарату, функції окремих його частин. Активні та пасивні органи мовлення. Акустико-артикуляційна класифікація голосних звуків: за рядом; ступенем підняття язика; за наявністю чи відсутністю лабіалізації. Акустико-артикуляційна класифікація приголосних звуків: за способом і місцем творення, за ступенем палаталізації, за участю голосу і шуму. Додаткові артикуляційні ознаки приголосних звуків: подовження та подвоєння. Зміни приголосних у потоці мовлення. Акомодація, асиміляція та дисиміляція. Спрощення в групах приголосних.

Фонетична і фонематична транскрипції, їхні принципи.

Історичні чергування голосних фонем. Чергування **о, е – і** (з історичними коментарями). Чергування **о, е** з „нулем звука” (історичний коментар). Чергування **е – о** після шиплячих та **й** (з історичним коментарем). Найдавніші чергування голосних фонем. Чергування **і – й; у – в** в українській мові.

Історичні чергування приголосних фонем. Чергування **г–ж–з’; к–ч–ц’; х–ш–с’** (з історичним коментарем). Чергування твердих і м’яких приголосних фонем. Взаємодія приголосних з **ј** (з історичними коментарями).

Склад як одиниця фонетичної системи. Функції складу. Типи складів (прикриті, напівприкриті й неприкриті; відкриті, закриті та напівзакриті). Український складоподіл. Морфемне членування і складоподіл. Орфографічний і фонетичний складоподіл.

Український наголос, його функції та ознаки. Значення наголосу для словникового складу і граматичного ладу української мови. Місце наголосу в слові української мови. Рухомий і нерухомий наголоси при словозміні та словотворенні. Енклітики і проклітики. Головний і побічний наголоси.

Орфоепія. Поняття орфоепії. Основні риси української літературної вимови. Випадки порушення орфоепічних норм. Деякі особливості вимови слів іншомовного походження. Орфоепічні варіанти, їх місце в літературній вимові. Засоби милозвучності. Сучасні орфоепічні словники та довідники української мови.

ГРАФІКА. ОРФОГРАФІЯ.

Найдавніші відомості з історії української графіки та орфографії. Український алфавіт. Графічні засоби української мови. Співвідношення між буквами українського алфавіту та фонемами української літературної мови.

Історія та принципи українського правопису. Нова редакція українського правопису (2019 р.).

Основні правила вживання м'якого знака й апострофа. Написання власних назв. Правопис слів іншомовного походження. Правопис складних слів. Сучасні орфографічні словники та довідники української мови.

ЛЕКСИКОЛОГІЯ. ЛЕКСИКОГРАФІЯ. ФРАЗЕОЛОГІЯ

Предмет лексикології. Зв'язок лексикології з іншими мовознавчими дисциплінами. Лексичне значення та його зв'язок з особливостями слова як знакової одиниці. Структура лексичного значення слова. Денотативний і конотативний компоненти змісту, типи конотації. Прямі і переносні значення. Типи переносних значень: метафора і метонімія. Вільні і зв'язані значення слова. Типи зв'язаних лексичних значень: фразеологічно зв'язані значення, синтаксично зумовлені, конструктивно зумовлені значення. Причини появи та існування полісемії. Когнітивна база прямого і переносного значень слів. Типи полісемії (ланцюжкова, радіальна, комбінована).

Слово в лексико-семантичній системі мови. Визначення лексичних омонімів. Типи лексичних омонімів. Джерела омонімів, їх стилістична роль. Омоніми і багатозначні слова. Розмежування омонімії та полісемії. Суміжні з омонімами явища (омографи, омоформи, омофони). Визначення синонімів. Джерела і шляхи формування лексичної синонімії. Класифікація синонімів (семантичні, стилістичні, семантико-стилістичні). Характеристика абсолютних і контекстуальних синонімів. Синонімічний ряд. Аналіз словників синонімів. Антоніми. Типи антонімів. Аналіз словника антонімів. Пароніми, типи паронімів. Експресивні функції паронімів. Аналіз словника паронімів.

Лексика української мови з погляду її вживання. Сфери вживання української літературної мови. Поняття про функціональний стиль. Стилiстично нейтральна й стилістично забарвлена лексика. Загальновживана

розмовно-побутова лексика. Розмовна лексика обмеженого вживання. Діалектизми, типи діалектизмів – лексичні, семантичні, етнографічні. Просторічна лексика, жаргонна й арготична. Суржик, причини появи суржику. Наукові дослідження суржику в українському мовознавстві. Лексичний склад писемного вияву української мови: книжна лексика, слова-поетизми, слова-терміни, канцеляризми, професійна лексика. Активна загальновживана лексика сучасної української мови. Групи пасивної лексики (архаїзми, історизми, неологізми, авторські неологізми, слова-терміни та ін.).

Склад і формування української лексики з погляду її походження. Загальна характеристика лексики української мови за походженням. Незапозичена лексика української мови. Спільноіндоєвропейська мовна спадщина, праслов'янський період розвитку української лексики. Власне українська лексика, її ознаки. Лексичні запозичення з інших мов: запозичення зі слов'янських мов; запозичення з неслов'янських мов. Запозичення зі старослов'янської мови, ознаки старослов'янізмів. Запозичення з грецької і латинської мов, ознаки таких запозичень. Запозичення із західноєвропейських мов (з німецької, французької, англійської, італійської).

Лексикографія. Лексикографія як мовознавча дисципліна. Історія укладання словників в Україні. Типи сучасних словників української мови. Словникова стаття. Характеристика тлумачних, перекладних, орфоспічних, орфографічних, етимологічних, фразеологічних, термінологічних словників.

Фразеологія. Предмет фразеології, її зв'язок з іншими мовознавчими розділами. Джерела фразеології. Фразеологізм – основна одиниця фразеологічної системи. Типи фразеологізмів. Фразеологічна парадигматика. Типи фразеологізмів за семантикою: фразеологічні зрощення та фразеологічні єдності; фразеологічні сполучення; фразеологічні вислови. Класифікація фразеологізмів за структурою, стилістичним забарвленням та за походженням. Лексико-граматичні варіанти фразеологічних одиниць. Явище полісемії, синонімії й антонімії фразеологізмів. Фразеологічні омоніми. Фразеологічна синтагматика. Фразеологічні словники української мови.

МОРФЕМІКА. СЛОВОТВІР

Предмет і завдання морфеміки. Зв'язок морфеміки з іншими лінгвістичними дисциплінами. Морфема – найменша значуща одиниця мови. Визначення морфеми. Дискусійність поглядів на морфему. Аналіз наявних у сучасному мовознавстві тлумачень морфеми. Аналіз понять морфема, морф, аломорф: спільні та відмінні ознаки. Причини появи аломорфів. Аломорфи і варіанти морфем.

Загальна характеристика класифікації морфем. Класифікація морфем за характером значення. Класифікація афіксів за місцем розташування у слові. Класифікація морфем за функціями. Типи афіксів за способом їх вираження. Класифікація морфем за походженням. Класифікація морфем за частотністю вживання.

Визначення кореня слова, його роль в організації лексичного значення. Первинні та вторинні корені, їх розмежування. Причини появи вторинних

коренів. Поділ коренів за способом вживання: вільні і зв'язані кореневі морфи. Аброкорені. Поняття про афіксоїди (префіксоїди і суфіксоїди).

Три підходи до визначення основи слова. Словозмінні і формотворчі основи слова. Словотворча (твірна) основа слова. Похідні і непохідні основи. Історичні зміни у морфемному складі слова – спрощення, перерозклад і ускладнення основи слова.

Словотвір. Місце словотвору серед інших мовознавчих дисциплін. Зв'язок словотвору з лексикологією, морфологією і синтаксисом. Основні одиниці словотвірного рівня (похідне слово, словотворчі форманти, комплексні одиниці). Базові поняття словотвору. Поняття про словотвірну мотивацію. Похідне слово. Ознаки похідного слова. Словотворча база і словотворчий формант. Твірне слово і твірна основа слова.

Загальна характеристика способів словотворення. Критерії розмежування способів словотворення. Морфологічний спосіб словотворення – афіксальний та безафіксний різновиди. Роль морфологічного способу у словотворенні повнозначних частин мови. Усічення і нульова суфіксація. Абревіація – як окремий тип безафіксного словотворення. Складання (основоскладання і словоскладання) – як окремий спосіб словотворення. Словотвір складних прикметників та іменників. Загальна характеристика неморфологічних способів словотворення. Морфолого-синтаксичний спосіб, його різновиди. Явище субстантивації. Ад'ективація. Адвербіалізація. Лексико-синтаксичний спосіб словотворення. Особливості творення прислівників і числівників лексико-синтаксичним способом. Лексико-семантичний спосіб словотворення та поява слів-омонімів. Явища апелятивації та онімізації при лексико-семантичному словотворенні.

Системність українського словотвору. Основні ознаки словотвірного типу. Транспозиційні, мутаційні та модифікаційні словотвірні типи. Поняття словотвірної моделі та словотвірної категорії. Будова словотвірного ланцюжка. Особливості словотвірної парадигми. Структура словотвірного гнізда.

МОРФОЛОГІЯ.

Основні поняття і предмет морфології. Зв'язок морфології з іншими лінгвістичними дисциплінами. Слово, словоформа, парадигма в морфології. Поняття граматичної категорії. Типи граматичних категорій. Поняття граматичної форми. Способи й засоби вираження граматичного значення.

Система частин мови в сучасній українській мові. Критерії визначення частин мови та історія їх становлення в українському мовознавстві. Погляди І. Вихованця та К. Городенської на систему частин мови в сучасній українській мові. Концепція частин мови в працях І. Кучеренка.

Іменник. Визначення іменника як частини мови. Лексико-граматичні категорії іменника. Іменники – власні та загальні назви, назви істоти й неістоти. Іменники – конкретні та абстрактні назви, особливості семантики й відмінювання. Іменник – збірні та речовинні назви, особливості семантики та відмінювання.

Категорія роду іменника, її реальна та формальна семантика, засоби вираження. Рід невідмінюваних іменників та аббревіатур.

Категорія числа іменника, її зумовленість зовнішньою семантикою, засоби вираження. Історичні зміни у формуванні категорії числа іменників. Іменники *pluralia tantum* та особливості їх відмінювання. Іменники *singularia tantum*. Стилiстичні функції граматичної категорії числа.

Категорія відмінка іменника, граматичний зміст та засоби вираження. Система відмінків сучасної української мови. Кличний відмінок у відмінковій парадигмі української літературної мови.

Парадигматичні типи іменників. Поняття про парадигму іменника. Принципи поділу іменників на відміни. Парадигматичні типи відмінювання іменників I відміни. Особливості відмінювання іменників II відміни. Особливості відмінювання іменників III та IV відмін. Іменники, які не належать до жодної з відмін.

Визначення прикметника як частини мови. Морфологічна будова та граматичні ознаки прикметника. Короткі і повні, членні і нечленні, стягнені і нестягнені форми прикметників. Лексико-граматичні розряди прикметників та принципи їх розмежування. Проміжні розряди прикметників. Семантико-морфологічні особливості якісних прикметників. Ступені порівняння якісних прикметників. Лексико-семантичні категорії відносних прикметників. Присвійні прикметники, їхні ознаки. Відмінювання прикметників твердої й м'якої групи.

Визначення числівника як частини мови. Погляди мовознавців на числівник. Граматичні ознаки числівника. Класифікація числівників за морфологічною будовою. Класифікація числівників за семантикою. Відмінювання числівників. Синтаксичні параметри числівників.

Займенник як частина мови. Місце займенника в системі частин мови (дискусійні питання). Розряди займенників за значенням. Явище прономіналізації в сучасній українській мові. Особливості займенникових парадигм.

Дієслово як самостійна частина мови і як система дієслівних форм. Граматичні особливості інфінітива (з історичним коментарем). Поділ дієслів на класи (з історичними коментарями).

Загальнодієслівні граматичні категорії. Типи дієслівних уворень, їхні граматичні ознаки та синтаксичні функції. Загальнодієслівна категорія виду, засоби її вираження. Видові пари дієслів. Одновидові та двовидові дієслова. Загальнодієслівна категорія стану, способи та засоби її вираження. Загальнодієслівна категорія перехідності й неперехідності, способи та засоби її вираження.

Дієслівна категорія способу, засоби її вираження. Історія утворення форм умовного та наказового способів. Дієслівна категорія часу, засоби її вираження. Значення часових форм. Історія форм майбутнього, минулого та давноминулого часів. Вторинні форми часу дієслова. Дієслівна категорія особи, засоби її вираження. Безособові дієслова. Дієслівна категорія роду, засоби її вираження. Дієслівні парадигми (з історичними коментарями).

Дієприкметник як особлива форма дієслова. Граматичні ознаки дієприкметників. Активні і пасивні дієприкметники. Історія творення й синтаксична роль дієприкметникових форм. Перехід дієприкметників у прикметники.

Дієприслівник як особлива форма дієслова. Граматичні ознаки дієприслівників. Історія творення й синтаксична роль дієприслівникових форм. Перехід дієприслівників у прислівники та прийменники.

Дієслівні форми на –НО, -ТО, їхні граматичні ознаки, історія творення та синтаксичні функції.

Визначення прислівника як частини мови. Розряди прислівників за значенням і походженням. Загальна характеристика атрибутивних, предикативних та модальних прислівників. Ступені порівняння атрибутивних прислівників.

Прийменник як службова частина мови. Погляди мовознавців на прийменник. Розряди прийменників за структурою. Утворення прийменників від інших частин мови. Семантико-стилістичні особливості вживання прийменників. Полісемія прийменників. Омонімія прийменників. Синоніміка прийменників. Уживання прийменників як засобу милозвучності української мови.

Сполучник як службова частина мови. Основні підходи до визначення статусу сполучника. Сурядні та підрядні сполучники. Сполучні слова та їхня відмінність від сполучників. Перехід повнозначних слів у сполучники. Розряди сполучників за структурою. Багатозначність і синонімія сполучників.

Частка як службова частина мови. Проблема лінгвістичного статусу часток. Функції часток. Розряди часток за значенням. Перехід інших частин мови у частки (партикуляція). Правопис частки *не* з різними частинами мови.

Вигук як специфічна частина мови. Класифікація вигуків за значенням і за структурою. Перехід самостійних слів і словосполучень у вигуки. Звуконаслідувальні слова. Синтаксична характеристика вигуків. Дієслівна зв'язка.

СИНТАКСИС. ПУНКТУАЦІЯ

Синтаксис як розділ граматики. Предмет і об'єкт синтаксису. Зв'язок синтаксису з іншими мовознавчими дисциплінами.

Синтаксис словосполучення. Словосполучення (широке і вузьке розуміння; з історії вивчення словосполучень). Проблема сурядних словосполучень. Вільні та зв'язані (нечленовані) словосполучення. Сучасні класифікації словосполучень: за будовою, лексико-граматичним і кількісно-структурним принципами. Загальна типологія підрядних зв'язків у словосполученні (узгодження, кореляція, керування, прилягання). Засоби вираження підрядних зв'язків (форми слів, порядок слів, прийменники). Узгодження (широке і вузьке розуміння узгодження). Узгодження: повне (власне-граматичне), неповне та інші види узгодження (сміслове, умовно-граматичне, асоціативно-граматичне). Кореляція як тип підрядного зв'язку в словосполученні, її різновиди (повна, неповна). Керування як тип підрядного

зв'язку. Широке і вузьке розуміння керування. Сильне і слабке, варіативне і неваріативне, посереднє і безпосереднє керування. Дієслівне, субстантивне, ад'єктивне й адвербіальне керування. Типові помилки у словосполученнях із керуванням. Прилягання (широке і вузьке розуміння прилягання). Поділ на власне-прилягання та іменне прилягання у словосполученні. Семантико-синтаксичні відношення у словосполученні (суб'єктні, об'єктні, атрибутивні, обставинні, апозитивні, комплетивні, синкретичні). Засоби вираження семантико-синтаксичних відношень у словосполученнях.

Просте речення як синтаксична одиниця. Граматичне значення і стилістична роль порядку слів. Поняття про інверсію. Основні принципи класифікації речень. Типи речень за комунікативною настановою (розповідні, питальні, спонукальні, бажальні) та емоційним забарвленням (окличні й неокличні). Типи речень за будовою та характером предикативних відношень. Стверджувальні й заперечні (частково- та загальнозаперечні), стверджувально-заперечні речення.

Двоскладне речення. Граматичний (предикативний) центр простого речення. Підмет і його найсуттєвіші ознаки. Прості й складні підмети, засоби їх вираження. Присудок як головний член речення. Найсуттєвіші ознаки присудка. Зв'язок присудка з підметом (координація). Тире між підметом і присудком. Простий дієслівний присудок. Координовані й некоординовані форми простого дієслівного присудка. Засоби ускладнення предикативного компонента. Дієслівний складений присудок: визначення та позначення в структурній схемі. Семантика й засоби вираження допоміжного компонента. Синтаксична функція інфінітива. Поняття про об'єктний та суб'єктний інфінітиви. Іменний складений присудок: визначення і позначення в структурній схемі. Типи зв'язкових елементів. Засоби вираження іменної частини (спеціалізовані та неспеціалізовані форми). Ускладнені форми складених дієслівного та іменного присудків. Історія вчення про другорядні (поширювальні) члени речення. Загальне поняття прислівних і неприслівних поширювачів. Прислівні поширювачі означального типу, засоби вираження узгоджених і неузгоджених означень. Прикладка як різновид означальних присубстантивних поширювачів (визначення, класифікація, засоби вираження). Прислівні поширювачі об'єктного типу (додатки). Прямі й непрямі об'єктні поширювачі, засоби їх вираження. Прислівні поширювачі обставинного типу (місця, часу, причини, мети, умови, допусту, способу дії), засоби їх вираження. Синкретичні члени речення, їхні різновиди. Причини синкретизму. Критерії розрізнення додатків і неузгоджених означень, додатків і обставин. Синтаксична синонімія у сфері вираження поширювачів структурної схеми речення.

Односкладне речення. Питання про односкладні речення та їх класифікація в мовознавчій науці. Особливості формально-синтаксичної й семантико-синтаксичної структури односкладних речень. Типи дієслівних односкладних речень. Означено-особові, неозначено-особові та узагальнено-особові речення. Безособові речення. Інфінітивні речення. Односкладні речення іменного класу – номінативні, генітивні, квантитативно-генітивні.

Класифікація номінативних речень у сучасній українській мові. Сфера вживання та стилістичні функції номінативних речень. Називний уявлення як тип односкладних номінативних речень. Структурно-семантичні особливості й типові моделі генітивних речень. Структурно-семантичні особливості стверджувальних генітивних речень. Заперечні генітивні речення. Типові моделі квантитативно-генітивних речень. Синонімія двоскладних та односкладних речень. Стилiстичні функції односкладних речень.

Неповні речення в системі синтаксичних одиниць. Структурні підтипи неповних речень. Контекстуальні неповні речення в синтаксисі української мови. Ситуативні неповні речення в діалогічному мовленні. Специфіка неповних еліптичних речень.

Еквіваленти речення в синтаксичній системі української мови. Основні ознаки та структурно-семантичні різновиди реченнєвих еквівалентів. Нечленовані комунікати: класифікація та функційні особливості їх у діалогічному мовленні. Парцельовані комунікати як реченнєві еквіваленти. Незакінчені (обірвані) комунікати як реченнєві еквіваленти. Приєднувальні конструкції та парцеляція.

Прості ускладнені речення в синтаксичній системі української мови: історія питання. Речення з сурядними рядами словоформ: відкриті та закриті ряди. Однорідні та неоднорідні означення: критерії розмежування та пунктуація. Узагальнювальне слово та сурядний ряд словоформ. Учення про скорочені речення та відокремлення в історії синтаксичної науки. Причини та умови відокремлення поширювачів. Речення з напівпредикативними прикметниковими та дієприкметниковими зворотами. Пунктуація у реченнях, ускладнених напівпредикативними прикметниковими та дієприкметниковими зворотами. Речення з напівпредикативними зворотами обставинного типу. Відокремлені обставини, виражені одиничними дієприслівниками і дієприслівниковими зворотами. Особливості порівняльних зворотів як ускладнювальних компонентів простого речення. Синтаксичні функції порівняльних зворотів. Речення із субстантивними напівпредикативними зворотами. Розмежування уточнювальних членів речення і напівпредикативних зворотів. Пунктуація в реченнях із пояснювально-уточнювальними зворотами. Семантико-стилістичний діапазон звертань у простому реченні. Речення зі звертаннями в мовознавчих дослідженнях.

Співвідношення об'єктивної та суб'єктивної модальності в простому реченні. Речення зі вставними конструкціями (словами, словосполученнями, реченнями). Семантичні групи вставних одиниць. Пунктуація в реченнях, ускладнених вставними і вставленими конструкціями. Морфологічні засоби вираження суб'єктивно-модальних синтаксем. Історія вчення про вставлені одиниці. Вставлені конструкції як засоби реалізації суб'єктивної модальності. Принципи розмежування категорій вставності та вставленості. Вигуки як ускладнювальні компоненти речення. Частки як ускладнювальні компоненти речення.

Складне речення. Загальна характеристика складного речення. Основні ознаки складного речення. Питання класифікації складних речень (логіко-

граматична, формально-граматична та структурно-семантична класифікації).

Складносурядні речення: визначення, формально-синтаксична та структурно-семантична класифікації. Складносурядні речення і прості речення, ускладнені однорідними присудками. Специфіка складносурядних речень з єднальними відношеннями. Засоби синтаксичного зв'язку між умовно простими реченнями (предикативними одиницями). Структурно-семантичні особливості складносурядних речень із розділовими відношеннями. Засоби синтаксичного зв'язку між умовно простими реченнями (предикативними одиницями). Складносурядні речення із зіставно-протиставними відношеннями, їх будова й семантика. Засоби синтаксичного зв'язку між умовно простими реченнями (предикативними одиницями).

Складнопідрядні речення: визначення, формально-синтаксична та структурно-семантична класифікації. Підрядні сполучники і сполучні слова як засоби зв'язку підрядної частини з головною в складному реченні. Основні відмінності між складносурядними та складнопідрядними реченнями. Структурно-семантичні особливості складних речень із підрядними означальними та займенниково-означальними. Специфіка складнопідрядних речень семантичного типу (об'єктно-з'ясувальних). Сполучники і сполучні слова в з'ясувальних складнопідрядних реченнях. Класифікація складних речень з обставинними підрядними частинами. Особливості будови й семантики складнопідрядних речень місця. Структурно-семантична класифікація складнопідрядних речень з підрядною часу. Засоби синтаксичного зв'язку між предикативними одиницями часових складнопідрядних речень. Визначення та структурно-семантичні особливості складнопідрядних речень з підрядними причини й наслідку. Специфіка будови й семантики складнопідрядних порівняльних речень. Критерії розрізнення порівняльних зворотів і підрядних частин. Складнопідрядні речення з підрядною частиною способу дії, міри і ступеня: структурно-семантичні особливості та функції. Складнопідрядні речення мети: визначення, структурно-семантичні особливості й функції. Особливості будови й семантики умовних складнопідрядних речень. Засоби синтаксичного зв'язку між предикативними одиницями складнопідрядних речень з підрядними умови. Допустові складнопідрядні речення: визначення та структурно-семантичні особливості.

Складні безсполучникові речення (історія їх вивчення, визначення). Питання класифікації складних безсполучникових речень. Сміслові відношення та засоби зв'язку між частинами складного безсполучникового речення. Специфіка безсполучникових складних речень відкритої структури зі смисловими відношеннями перелічення. Складні безсполучникові речення закритої структури зі смисловими відношеннями причини, пояснення, доповнення, їхня структурно-семантична специфіка. Особливості будови й семантики безсполучникових складних речень закритої структури зі смисловими відношеннями часу, умови, наслідку, протиставлення. Синоніміка складних сполучникових і безсполучникових речень.

Складні багатокомпонентні (ускладнені) речення. Критерії виокремлення складних багатокомпонентних речень як специфічного типу

синтаксичних одиниць. Класифікація багатокomпонентних складнопідрядних речень. Структурно-семантичні особливості складних речень із однорідною та неоднорідною супідрядністю. Визначення та структурно-семантичні особливості складних багатокomпонентних речень із послідовною підрядністю. Специфіка багатокomпонентних складносурядних та безсполучникових складних речень. Класифікація та структурно-семантичні особливості складних багатокomпонентних речень з різними типами синтаксичного зв'язку (сурядним, підрядним і безсполучниковим).

Текст як одиниця синтаксису зв'язного мовлення. Структурна організація тексту. Поняття про період. Структурно-семантичні особливості надфразної єдності (складного синтаксичного цілого). Характерні ознаки надфразної єдності й абзацу. Види й засоби міжфразного зв'язку у надфразній єдності.

3.2. МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Предмет, зміст, цілі, структура та інші особливості курсу методики. Внесок видатних вітчизняних методистів у розвиток методичної думки. Зв'язок методики з філософією, психологією, дидактикою, мовознавством та іншими науками. Урахування вікових та індивідуальних можливостей учнів, психологічні особливості навчальної діяльності учнів. Мова і література в школах нового типу та ЗВО. Методи дослідження: теоретичний аналіз літератури; вивчення досвіду роботи школи, цілеспрямовані спостереження за діяльністю учнів, моделювання навчального процесу, різні види експерименту, анкетування, індивідуальні бесіди. Актуальні проблеми сучасної методичної науки.

Загальні питання навчання української мови у ЗЗСО. Українська мова як предмет навчання. Освітнє значення української мови як навчального предмета. Мета і зміст навчання української мови в ЗЗСО. Види знань, умінь і навичок з української мови. Психологічні і психолінгвістичні основи навчання української мови. Основні нормативні документи, на які спирається методика навчання української мови: Державний стандарт, Концепція навчання української мови, Програми з української мови. Навчання української мови в умовах реформування освіти.

Принципи навчання української мови. Реалізація загально-дидактичних принципів у навчанні української мови. Принципи науковості і доступності; тісного взаємозв'язку навчання, виховання і розвитку учнів у навчальному процесі; принцип діяльнісного підходу до навчального процесу, принцип мотиваційного забезпечення навчальної діяльності, принцип міжпредметних зв'язків, принцип операційності у вивченні мови. Власне методичні принципи навчання української мови.

Засоби навчання української мови. Підручник як провідний засіб навчання. Особливості чинних підручників з української мови. Реалізація

в підручнику принципів і цілей навчання. Засоби унаочнення, їхні види. Технічні засоби в навчанні мови. Комп'ютер як засіб оптимізації навчального процесу. Інші засоби навчання. Обладнання шкільного кабінету української мови.

Урок української мови. Моделювання уроку української мови як організаційної форми навчальної діяльності. Компоненти навчальної діяльності на уроках української мови. Завдання в системі уроку української мови як засіб керування навчальною діяльністю учнів. Функції навчальних завдань на уроках української мови та шляхи їх реалізації. Види завдань.

Роль дидактичного матеріалу в реалізації функцій навчальних завдань. Текст як засіб органічного поєднання культурологічного, комунікативного, лінгвістичного і діяльнісного компонентів змісту уроку української мови. Структура уроку. Проблема структури уроку в науково-методичній літературі. Варіантність структури уроку. Структура і тип уроку. Інтегровані уроки, їх значення. Аналіз уроку.

Планування навчального процесу з української мови: календарні, тематичні і поурочні плани, технологічні карти уроку.

Методи навчання української мови. Метод як одна з головних категорій методики. Проблема методів і їх класифікації в науковій літературі. Основні напрями навчальної діяльності учнів на уроках української мови та їх методичне забезпечення. Організація діяльності учнів, спрямованої на сприймання та осмислення навчального матеріалу в процесі його викладання вчителем. Організація частково-пошукової діяльності учнів (евристична бесіда). Організація самостійного засвоєння учнями знань шляхом вивчення параграфа підручника. Організація самостійного осмислення учнями навчального матеріалу в процесі спостережень над мовою і мовленням. Організація відтворення учнями одержаних знань (відтворювальна бесіда, зв'язне висловлювання учнів на лінгвістичну тему). Організація операційної діяльності учнів, спрямованої на застосування одержаних знань і формування навчально-мовних, правописних і комунікативних умінь. Організація процесів сприймання, відтворення і продукування учнями усного й писемного мовлення, збагачення учнів мовними засобами та формування нормативного мовлення. Системне використання методів навчання на уроках української мови.

Формування пізнавальної самостійності школярів у вивченні української мови. Система роботи над розвитком умінь школярів самостійно здійснювати пізнавальну та практичну діяльність у сфері української мови. Організація процесу здобування учнями досвіду опанування предметних знань і вмінь, досвіду застосування знань та здійснення за їх допомогою самостійної діяльності у сфері мови й мовлення. Оволодіння способами роботи з теоретичним і практичним матеріалом, способами засвоєння знань і способами їх застосування, перетворення мовних і мовленнєвих знань у способи дії.

Організація перевірки знань учнів та умінь і навичок з української мови. Види й способи перевірки знань, умінь і навичок учнів. Тестування у процесі вивчення української мови.

Методика мовленнєвого розвитку учнів. Мовленнєвий розвиток учнів як методична проблема. Мовлення як діяльність. Питання мовленнєвого розвитку учнів в історії методичної науки. Основні види мовленнєвої діяльності й мовленнєвих умінь. Слухання і читання, їх види. Говоріння і письмо. Збагачення учнів мовними засобами та формування нормативного мовлення як складники мовленнєвого розвитку.

Понятійна та операційна основа роботи над формуванням мовленнєвих умінь. Монологічне й діалогічне мовлення. Текст, його структура. Комунікативна спрямованість тексту. Види зв'язку між складниками тексту, мовні засоби вираження міжфразового зв'язку. Типові помилки в побудові текстів. Типи мовлення. Змістові й функціональні відмінності між розповіддю, описом, роздумом. Структурні та мовні особливості кожного типу висловлювання. Поєднання різних типів мовлення в структурі текстів. Стилї мовлення. Функції висловлювань. Функціональні стилі. Жанри різних стилів мовлення. Засоби створення стильового колориту тексту. Нейтральні й стилістично забарвлені мовні засоби. Стилїстичне оформлення висловлювання кожного типу, його залежність від призначення тексту. Засвоєння учнями основних понять та способів дії як основа роботи над формуванням монологічного мовлення учнів. Навчання діалогічного мовлення. Діалог як форма повсякденного спілкування, інші різновиди діалогів. Репліки учасників діалогу. Мовні особливості реплік.

Переказ у системі роботи над формуванням мовленнєвих умінь. Значення переказу як виду роботи. Добір текстів до переказу. Види переказів, значення та особливості проведення кожного з них. Підготовка до переказу. Лінгвістичний аналіз тексту під час підготовки докладного переказу.

Твір як вид роботи над формуванням мовленнєвих умінь. Значення твору як виду роботи. Види творів. Взаємозв'язок переказів і творів у системі формування мовленнєвих умінь. Підготовка до твору. Робота над змістом мовлення. Робота над планом. Робота над мовним оформленням твору.

Оформлення ділових паперів. Документи з високим і низьким рівнем стандартизації. Реквізити документів. Мовні кліше в ділових паперах.

Опрацювання газетних жанрів. Суспільне значення виступів у періодичній пресі. Інформаційна замітка, замітка на дискусійну тему, стаття на морально-етичну тему, інші жанри.

Українська мова в школах нового типу

Виховання в учнів властивостей нормативного мовлення. Формування в учнів поняття про властивості вправного мовлення. Правильність як відповідь чинним мовним нормам та формування нормативного мовлення в

учнів. Навчання школярів свідомого вибору з-поміж синонімічних і співвідносних засобів мови тих, що найбільше сприяють вираженню змістової інформації та реалізації комунікативних цілей у конкретній ситуації спілкування з метою досягнення точності мовлення. Засвоєння учнями лінгвістичних засобів, що сприяють точності мовлення. Навчання школярів логічного викладу думок у різних типах і стилях мовлення. Оволодіння школярами основними мовними засобами виразного мовлення. Формування в учнів поняття про багатство мови, вираження змістової інформації, доречність доброї й організації засобів мови, що роблять мовлення відповідними до ситуації.

Формування в учнів мовленнєвого етикету. Мовленнєвий етикет як одна з форм мовленнєвої діяльності та методична проблема. Теоретичні засади формування мовленнєвого етикету. Засвоєння учнями правил мовленнєвого етикету в процесі навчання української мови. Навчання школярів висловлюватися на лінгвістичну тему. Висловлювання на лінгвістичну тему в шкільних підручниках. Аналіз учнівських висловлювань на лінгвістичну тему. Формування в школярів умінь структурувати різні типи висловлювань на лінгвістичну тему. Навчання школярів доповіді та інших видів публічних виступів. Навчання доповіді як соціальна та методична проблема. Уміння, необхідні для підготовки й виголошення доповіді. Учнівська доповідь як мовний витвір. Основні етапи навчання доповіді. Введення поняття про доповідь як різновид усного й писемного мовлення. Підготовка доповіді. Виголошення доповіді та її аналіз. Добір дидактичного матеріалу для навчання доповіді та інші види публічних виступів. Взаємозв'язок мовних та позамовних засобів вираження в публічному виступі.

Методика вивчення основних розділів курсу української мови

Методика вивчення фонетики, орфоєпії, графіки та орфографії. Місце розділу в шкільному курсі української мови та основні підходи до його вивчення. Практичні цілі вивчення розділу: виховання в учнів орфоєпічно-правильного, фонетично-виразного мовлення; розвиток звукової культури мовлення, вміння учнів володіти фонетичною нормою; формування орфоєпічних навичок, вироблення вмінь і навичок правильно артикулювати фонеми, удосконалення дикції; виховання вміння володіти голосом (змінювати його за висотою, силою, темпом, тембром), збагачення учнів фонетичними засобами виразності мовлення; оволодіння навичками звуко-буквенного розбору з метою формування орфоєпічних і правописних умінь, чіткого розмежування звуків і літер з метою розуміння відповідності чи невідповідності між вимовою і написанням; формування вміння розпізнавати орфограми на основі звукового аналізу; особливості вивчення фонетики, орфоєпії, графіки й орфографії української мови в школах з іншою мовою навчання. Робота з орфоєпічним словником. Специфіка дидактичного матеріалу для уроків фонетики.

Методика вивчення лексикології та фразеології. Зміст шкільного курсу з лексики й завдання його вивчення. Функціонально-комунікативний підхід до вивчення лексики і фразеології. Методика ознайомлення учнів з лексичним значенням слова, багатозначністю слова, прямим і переносним значенням та вживанням, із синонімами, омонімами, антонімами, архаїзмами та іншими лексичними категоріями, вивчення яких передбачає чинна програма. Методика вивчення фразеології української мови. Збагачення учнів лексичними засобами мови та фразеологізмами. Вироблення навичок роботи зі словниками різних типів.

Методика вивчення будови слова й словотвору. Значення і завдання вивчення розділів „Будова слова” і „Словотвір”. Зв’язок у вивченні значущих частин слова (морфем) і способів словотворення з фонетикою, лексикою, орфографією, орфоепією. Шляхи подолання труднощів у виділенні основи (похідної і непохідної), кореня, префікса, суфікса. Розкриття значення морфем; уточнення й збагачення лексичного запасу учнів у процесі вивчення морфемної будови слова; вироблення орфографічних навичок. Практичне засвоєння способів словотвору. Морфемний, словотвірний аналіз слів.

Методика вивчення частин мови. Значення й завдання вивчення частин мови в шкільному курсі. Зв’язок вивчення частин мови з фонетикою, орфографією. Вивчення частин мови на синтаксичній основі. Наступність у вивченні частин мови. Методика вивчення загальних понять про частини мови на основі їх лексичних значень, морфологічних ознак, синтаксичної ролі, особливостей сполучуваності. Практичне формування понять „граматичне значення” і „граматична форма”. Функціонально-комунікативний підхід до вивчення частин мови, розвиток мовлення учнів у ході опрацювання розділу.

Методика вивчення орфографії. Значення орфографії та її місце в шкільному курсі української мови, завдання навчання орфографії. Короткий огляд методики вивчення орфографії. Причини орфографічних помилок, запобігання їм. Поняття про орфограму. Класифікація орфограм. Залежність навчання орфографії від принципів українського правопису. Труднощі у вивченні орфографії, шляхи їх подолання. Система роботи над орфографічними помилками. Методика виправлення, обліку та класифікація помилок. Норми й критерії оцінки орфографічних навичок учнів. Аналіз орфографічних помилок. Єдиний шкільний режим грамотного письма й культури мовлення. Робота з орфографічним словником.

Методика вивчення синтаксису. Значення й місце занять із синтаксису в шкільному курсі мови, зв’язок вивчення синтаксису з морфологією, лексикою, фонетикою, стилістикою. Взаємозв’язок комунікативного, структурного, семантичного, функціонального аспектів розгляду синтаксичних одиниць. Розвиток мовлення учнів у ході опрацювання синтаксичних тем. Методика ознайомлення з поняттями про словосполучення та речення, про зв’язки слів у словосполученнях і

реченнях, про граматичну основу речень, про типи речень. Методика вивчення складного речення. Складне синтаксичне ціле як методична проблема. Робота над інтонаційним оформленням речень різних типів.

Методика вивчення пунктуації. Принципи української пунктуації. Місце пунктуації в шкільному курсі мови. Зв'язок у навчанні пунктуації з синтаксисом, розвитком мовлення і мислення учнів, з виробленням навичок виразного читання. Поняття про пунктограму. Види завдань із пунктуації. Робота над пунктуацією цілого тексту. Труднощі у вивченні окремих питань пунктуації (розділові знаки при відокремлених членах речення, при вставних реченнях, у безсполучникових складних конструкціях тощо), способу їх подолання. Типи пунктуаційних помилок. Методика виправлення, обліку й класифікації помилок. Причини пунктуаційних помилок, запобігання їм. Виправлення помилок у пунктуаційному оформленні висловлювань.

Методика вивчення стилістики. Роль і завдання стилістичної роботи. Стилiстичні поняття і методика опрацювання їх. Місце роботи зі стилістики в шкільному курсі мови. Початкове ознайомлення зі стилями. Використання як дидактичного матеріалу текстів різних стилів. З'ясування стилістичних можливостей виучуваних мовних одиниць. Види стилістичних вправ. Запобігання стилістичним помилкам і виправлення їх. Стилiстична робота в системі роботи з розвитку зв'язного мовлення учнів.

Удосконалення мовлення й мовної грамотності учнів ЗЗСО. Узагальнення й систематизація знань з української мови, визначених програмою. Удосконалення мовних, мовленнєвих, стилістичних знань, умінь, навичок. Робота над мовленням у зв'язку з вивченням літератури, збагачення словника, удосконалення стилістичних навичок, спостереження над морфологічними, синтаксичними засобами вираження думки в різних мовних стилях, над найважливішими явищами орфографії і пунктуації. Розширення загальних відомостей про мову. Удосконалення навичок складання тез, конспектів, рецензій, анотацій, рефератів, підготовки публічних виступів. Аналіз творів й робота над піднесенням стилістичної, орфографічної та пунктуаційної грамотності учнів.

Позакласна робота з української мови. Значення позакласної роботи з української мови. Принципи організації позакласної роботи. Взаємозв'язок позакласної роботи з класними заняттями. Зміст позакласної роботи. Основні форми позакласної роботи: заняття мовного гуртка, проведення мовних тижнів, тематичних вечорів, читацьких конференцій, дитячих ранків на мовні теми, випуск стінгазети, виготовлення альбомів, журналів, наочних посібників, підготовка повідомлень і доповідей, підготовка виступів; виставки, мовні ігри, вікторини, конкурси, олімпіади. Елементи наукового дослідження у позакласній роботі.

Факультативні заняття з української мови. Факультативи з української мови як засіб здійснення диференційованого навчання, підвищення теоретичного і практичного рівня підготовки учнів з української мови, розвитку і поглиблення інтересу до української мови.

Програми факультативних курсів. Специфіка роботи на факультативних заняттях.

3.3. ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ФОЛЬКЛОР

Усна народна творчість

Поняття *фольклор* і *фольклористика*. Специфіка та основні риси фольклору. Класифікація ліричних пісень. Календарно-обрядова поезія. Весільні пісні та обряди. Прислів'я та приказки. Легенди та міфи українців. Класифікація українських народних та літературних казок. Загадка як фольклорний жанр. Дитячий фольклор. Суспільно-побутові пісні. Історичні пісні. Народна пісня «Зажурилась Україна...». Пісня «За Сибіром сонце сходить». Народні думи. Дума «Козак Голота». Дума «Хмельницький і Барабаш». Українські народні балади. Родинно-побутові пісні. Коломийки та жартівливі пісні. Усна народна творчість у програмах ЗЗСО.

Давня література

Проблема періодизації давньої української літератури. Підручники та посібники з давньої української літератури. Жанрова та ідейно-тематична своєрідність апокрифів. Іван Франко як видавець, дослідник та інтерпретатор апокрифічної літератури. Перші київські літописи. „Повість временних літ”, „Київський літопис”, „Галицько-Волинський літопис”. Питання автентичності й авторства «Слова о полку Ігоревім». Києво-Печерський патерик” – „золота книга українського письменного люду” (М. С. Грушевський). „Поученіє” Володимира Мономаха. Жанр притчі в перекладеній повісті про Варлаама та Йоасафа. Література українського бароко. Бурлеско-гумористична й травестійна творчість «мандрівних дяків» як попередників «Енеїди» І. Котляревського. Українська освітня справа у курсі давньої української літератури. Започаткування друкарства в Україні. Драматургічні жанри давнього українського письменства. Започаткування віршування в Україні, основні риси силабічної системи версифікації. Початки літературознавчої науки в давньому українському письменстві. Місце лірики Івана Мазепи в українському віршуванні XVIII століття. Полемічна література. Іван Вишенський – письменник-полеміст. Життя і творчість Григорія Сковороди. Козацькі літописи та „Історія Русів”.

Перша половина XIX століття

Основні стильові течії, напрями в українській літературі першої половини XIX століття. Ідейно-тематичний зміст та художні особливості творів Івана Котляревського, які належать до шкільної програми. Місце й роль творів І. Котляревського в історії української літератури; твори І. Котляревського як суспільне та політичне явище. Розвиток української байки в першій половині XIX століття. Творчість Євгена Гребінки, його новаторство як байкаря. Основні риси романтизму. Творчість поетів-

романтиків першої половини XIX століття у шкільному курсі української літератури. Діяльність М. Шашкевича, І. Вагилевича та Я. Головацького. Історія видання, зміст, суспільно-історичне та культурне значення альманаху «Русалка Дністровая». Життєво-творчий шлях, громадська та культурницька діяльність Г. Квітки-Основ'яненка. Ідейно-тематичні, жанрово-стильові особливості бурлескно-реалістичної та сентиментальної прози Г. Квітки-Основ'яненка. Життєво-творчий шлях Пантелеймона Куліша, багатогранність його творчої діяльності, особливості світогляду. Місце Пантелеймона Куліша в літературному, духовному житті українського народу. Проблематика соціально-історичного роману «Чорна рада» Пантелеймоном Кулішем, ключові образи твору. Новаторство П. Куліша у трактуванні складних сторінок історичної минувшини України. Роман Анатолія Свидницького „Люборацькі” як родинна й національна драма. Особливості навчання, яке проходять на сторінках роману А. Свидницького „Люборацькі” окремі персонажі, його вплив на їх загальний розвиток та долі. Життєвий шлях Тараса Шевченка, періодизація його творчості, місце письменника в літературному й духовному житті українського народу. Творчість Тараса Шевченка раннього періоду (лірика, балади, поеми, драматургія) в аспекті проблематики та художньої специфіки. Що з написаного Тарасом Шевченком у цей період вивчається в сучасній українській школі? Відповідь проілюструвати конкретним художнім матеріалом. Ліричні та ліро-епічні твори Тараса Шевченка другого періоду творчості. Творчість Тараса Шевченка періоду заслання. Загальна характеристика повістєвої прози Тараса Шевченка. Місце прози Тараса Шевченка у шкільному курсі української літератури. Лірика й ліро-епос Тараса Шевченка останнього періоду творчості.

Друга половина XIX століття

Суспільно-історичні умови розвитку української літератури в другій половині XIX ст. Співіснування реалізму з романтизмом в українській літературі другої половини XIX ст. Основні тенденції розвитку української поезії в українській літературі другої половини XIX ст. Українська проза другої половини XIX ст. як вираження естетичних вимог часу. Розвиток української прози на західноукраїнських землях в другій половині XIX ст. (творчість Ю. Федьковича, Є. Ярошинської, М. Павлика, Н. Кобринської та ін.). Українська драматургія і театр другої половини XIX ст. Життєвий і творчий шлях І. Франка. Структура, мотиви збірки І. Франка «З вершин і низин». Образи нової інтелігенції в романі І. Франка «Перехресні стежки». Біографія Панаса Мирного та особливості його творчого обдарування. Життя та особливості творчості С. Руданського. Реалізм прози І. Нечуя-Левицького. Новаторський характер драматургії І. Карпенка-Карого. Роль періодики в розвитку української літератури другої половини XIX ст. Іван Франко як літературознавець. Б. Грінченко – майстер малої і середньої прозової форми. Життєвий і творчий шлях О. Кониського. Творчість Я. Щоголева та І. Манжури. Життєвий і творчий шлях О. Пчілки. Життя і творчість Михайла Старицького.

Кінець XIX – початок XX століття

Суспільно-історичні умови розвитку літератури кінця XIX – початку XX ст. Розвиток політичної думки наприкінці XIX – на початку XX ст. Криза народництва в контексті тенденцій модернізму в українському письменстві. Модернізм як синкретичне явище в українській літературі кінця XIX – початку XX століть. Розвиток українського театру на зламі XIX – XX століть; найвідоміші представники та їхній внесок у розвиток театрального мистецтва. Часописи та альманахи у культурному бутті нації на зламі XIX – XX століть. Українська поезія кінця XIX – початку XX століть з погляду ідейно-тематичних, жанрових та стильових пошуків. Поетична творчість Івана Франка на зламі XIX – XX століть. Збірка Івана Франка “Зів’яле листя” як точка відліку модернізму в українській поезії. Мотиви лірики Лесі Українки. Українська проза кінця XIX – початку XX століть з погляду тематики, проблематики, жанрових та стильових пошуків. Основні тенденції розвитку та еволюції української драматургії зламу XIX – XX ст. Творчість представників нового покоління в драматургії (Володимир Винниченко, Спиридон Черкасенко, Олександр Олесь та ін.). Проза Івана Франка зламу XIX – XX ст. (“Терен у нозі”, “Хома з серцем і Хома без серця”, “Як Юра Шикманюк брів Черемош”, “Сойчине крило”, “Перехресні стежки”). Тематика, проблематика та художньо-стильові особливості прози Ольги Кобилянської. Проза Михайла Коцюбинського; періоди творчості письменника. Проза письменників «Покутської трійці» (Василь Стефаник, Марко Черемшина, Лесь Мартович); особливості різних періодів творчості письменників. Творчість Лесі Українки як драматурга (“Одержима”, “Вавілонський полон”, “На руїнах”, “Кассандра”, “В катакомбах”, “У пущі”, “Камінний господар”, “Бояриня” та ін.). Особливості поетичної збірки Агатангела Кримського “Пальмове гілля” в контексті розвитку української поезії кінця XIX – початку XX ст. Творчість поетів «Молодої музи».

Перша половина XX століття

Періодизація української літератури періоду «Розстріляного Відродження». Літературна дискусія 1925-1928 років. Лірика символізму Д. Загула. Внесок поетів-неокласиків у розвиток української літератури 20-30-х років XX ст. Мотиви поезії М. Зерова. Урбаністичні мотиви у творчості В. Свідзінського. Творчість М. Драй-Хмари. Поетична творчість П. Тичини; збірка „Сонячні кларнети”. Творчість В. Сосюри; біблійна тематика; автобіографічний твір «Третя Рота». Роман В. Винниченка «Сонячна машина». Творчість І. Багряного; роман «Сад Гетсиманський». Творчість Уласа Самчука; роман «Марія». Творчість Миколи Хвильового; збірка новел «Сині етюди». Творчість Миколи Хвильового; роман «Вальдшнепи». Творчість В. Підмогильного; роман «Місто». Сатирико-гумористична проза Остапа Вишні. Традиція і новаторство творчості О. Довженка. Романтизм і реалізм у творчості Юрія Яновського. Поетичний світ М. Рильського. 22. «Празька школа» поезії. Поезія М. Бажана. Українська драматургія першої половини XX ст. Проза Григорія Косинки.

Друга половина XX – початок XXI століття

Суспільно-історичні умови розвитку літератури в Україні наприкінці 50-х – на початку 60-х рр. XX ст. Шістдесятництво як явище в історії української літератури. Українська література в умовах соціального й духовного застою кінця 60-х – початку 80-х років XX ст. Соціально-політичні умови розвитку суспільства і літератури у 80-90-х роках XX ст. Здобутки і втрати української драматургії в другій половині XX ст. Тематику та проблематику новелістики Григора Тютюнника; повістева творчість письменника. Творчість Валерія Шевчука в контексті розвитку української прози 60-90-х рр. XX ст. Етапи життя і творчості Василя Стуса Поетичні збірки В. Стуса; праця «Зникоме розцвітання особистості». Українські майстри художнього перекладу (друга половина XX ст.); Перекладацька спадщина М. Лукаша, Г. Кочура, М. Бажана, Л. Первомайського, Д. Павличка та ін. Творчість поетів Київської (Лаврської) школи в контексті розвитку української поезії 60-90-х років (Віктор Кордун, Микола Воробйов, Михайло Григорів та ін.). Духовно-інтелектуальний вимір у творчості поетів Нью-Йоркської групи (Богдан Бойчук, Богдан Рубчак, Юрій Тарнавський та ін.). Світ прози Ірини Вільде. Тематика та проблематика творів. Тематика та проблематика новелістики Григора Тютюнника. Особливості публіцистичної та філософської лірики другої половини XX ст. Особливості розвитку української ліро-епічної поеми в другій половині XX ст. Особливості розвитку жанрів “великої прози” в українській літературі другої половини XX ст.

Основні риси й тенденції сучасного літературного процесу в Україні. Особливості розвитку сучасної української поезії, творчість найвідоміших її представників. Жанр повісті в сучасній українській літературі, тематика й проблематика сучасної повісті. Жанр роману в сучасній українській літературі, тематика, проблематика та стильові особливості сучасного роману. Проблеми фемінізму в сучасній українській літературі (на основі прочитаних творів). Роль і місце літературної критики в сучасному літературному процесі, особливості сучасної літературної критики на початку XXI ст. Літературні альманахи й антології, їхнє значення й роль у сучасному літературному процесі. Твори сучасних українських письменників для дітей і підлітків: тематика та проблематика.

3.4. МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Методика викладання української літератури як наука і навчальна дисципліна

Предмет, зміст, цілі і структура та інші особливості курсу методики. Зв'язок методики з філософією, психологією, дидактикою, літературознавством та іншими науками. Урахування вікових та індивідуальних можливостей учнів, психологічні особливості навчальної діяльності учнів. Мова і література в школах нового типу та ЗВО. Методи

дослідження: теоретичний аналіз літератури; вивчення досвіду роботи школи; цілеспрямовані спостереження за діяльністю учнів; моделювання навчального процесу, різні види експерименту; анкетування; індивідуальні бесіди. Основні етапи розвитку методики викладання української літератури. З історії розвитку шкільництва в Київській Русі. Літературно-педагогічні пам'ятки XI – XVII ст. Стан освіти на українських землях кінця XVIII – початку XIX ст. Школа і педагогічна освіта на теренах України в XIX ст. Педагогічні погляди К. Ушинського, Ю. Федьковича. Педагогічна освіта на зламі XIX – початку XX ст. Внесок у розвиток методики викладання літератури Б. Грінченка, Х. Алчевської, Т. Лубенця, С. Русової, Г. Ващенка та ін. Розвиток методичної думки в умовах радянського періоду, створення української школи. Роль педагогічної спадщини А. Макаренка і В. Сухомлинського для подальшого розвитку методики викладання літератури. Актуальні питання вивчення методики.

Загальні питання навчання української літератури у школі. Українська література як навчальний предмет у школі. Освітнє значення української літератури як навчального предмета. Мета і зміст навчання української літератури в школі. Види знань, умінь та навичок з української літератури. Учитель-словесник та його професійні якості. Проблеми педагогічної майстерності учителя-словесника. Професійні якості вчителя літератури. Набуття психолого-педагогічних умінь і навичок. Психологічні та психолінгвістичні основи навчання української літератури. Основні нормативні документи, на які спирається методика навчання української літератури: Державний стандарт, Концепція літературної освіти, Програми з української літератури. Навчання української літератури в умовах реформування освіти (НУШ).

Принципи навчання української літератури. Реалізація загальнодидактичних принципів у навчанні української літератури. Принципи науковості і доступності, тісного взаємозв'язку навчання, виховання і розвитку учнів у навчальному процесі, у вивченні теорії і практики, у вивченні різних розділів курсу, принцип діяльнісного підходу до навчального процесу принцип мотиваційного забезпечення навчальної діяльності, принцип міжпредметних зв'язків, принцип операційності у вивченні літератури. Власне методичні принципи навчання української літератури.

Засоби навчання української літератури. Підручник як провідний засіб навчання. Особливості чинних підручників з української літератури. Реалізація в підручнику принципів і цілей навчання. Засоби унаочнення, їх види. Технічні засоби у навчанні з мови. Комп'ютер як засіб оптимізації навчального процесу. Інші засоби навчання. Обладнання шкільного кабінету української літератури.

Урок української літератури. Урок як основна загальнодидактична форм вивчення літератури. Моделювання уроку української літератури як організаційної форми навчальної діяльності. Основні вимоги до уроку літератури. Структура уроку. Проблеми типології уроків літератури.

Варіантність структури уроку. Структура і тип уроку. Інтегровані уроки, їх значення. Залежності і закономірності, властиві уроку як структурному утворенню. Завдання в системі уроку української літератури як спосіб управління навчальною діяльністю учнів. Функції навчальних завдань на уроках української літератури та шляхи їх реалізації. Види завдань. Програмовані та проблемно-програмовані завдання. Аналіз уроку з літератури.

Планування навчального процесу з української літератури: календарні, тематичні і поурочні плани.

Методи навчання української літератури. Особливості сприймання учнями художньої літератури. Основні етапи літературного розвитку школярів. Метод як одна з головних категорій методики. Проблема методів та їх класифікації в науковій літературі. Характеристика основних методів викладання літератури в школі. Основні напрямки навчальної діяльності учнів на уроках української літератури та їх методичне забезпечення. Організація діяльності учнів, спрямованої на сприймання та осмислення навчального матеріалу у процесі його викладання вчителем. Організація частково-пошукової діяльності учнів (евристична бесіда). Організація самостійного засвоєння учнями знань шляхом вивчення теоретичного матеріалу підручника. Організація самостійного осмислення учнями навчального матеріалу. Організація відтворення учнями одержаних знань (відтворювальна бесіда, зв'язне висловлювання учнів). Організація операційної діяльності учнів, спрямованої на застосування одержаних знань і формування навчально-літературних умінь. Організація процесів сприймання, відтворення і продукування учнями усного і писемного мовлення, збагачення учнів образними засобами та формування нормативного мовлення. Системне використання методів навчання на уроках української літератури.

Формування пізнавальної самостійності школярів у вивченні української літератури. Система роботи над розвитком умінь школярів самостійно здійснювати пізнавальну та практичну діяльність у сфері літератури, аналізувати художні твори, різні за жанрами. Організація процесу здобування учнями досвіду опанування предметних знань і вмінь, досвіду застосування знань та здійснення за їх допомогою самостійної діяльності у сфері вивчення творів художньої літератури, різних за жанрами. Оволодіння способами роботи з теоретичним матеріалом а також творами художньої літератури, способами засвоєння знань і способами їх застосування. **Організація перевірки знань учнів та умінь і навичок з української літератури.** Види і способи перевірки знань, умінь і навичок учнів. Тестування у процесі вивчення української літератури

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ОСНОВНИХ РОЗДІЛІВ КУРСУ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Методика вивчення життєпису письменника. Місце розділу у

шкільному курсі української літератури та основні підходи до його вивчення. Практичні цілі його вивчення. Нерозривний зв'язок творчості письменника з обставинами його життя. Особливості вивчення біографії письменника різними віковими групами учнів. Проблема вивчення біографії письменника. Джерела вивчення біографії письменника. Форми і методи викладу життєпису письменника. Знайомство учнів із творчою лабораторією митця слова.

Аналіз художнього твору. Сприймання учнями художніх творів, різних за жанрами Принципи аналізу літературного твору. Самостійна робота учнів у процесі аналізу художнього твору. Вироблення навичок роботи з літературними творами різних жанрів.

Вивчення епічних творів. Особливості сприймання учнями епічних творів. Зв'язок із теорією літератури: розкриття понять тема, ідея, характер, тип, композиція, сюжет літературного твору. З'ясування жанрових різновидів епічних творів: казка, оповідання, новела, памфлет, повість, роман. Ліро-епічні твори (байка, поема) в системі вивчення епічних творів. Методичні прийоми аналізу епічних творів.

Вивчення ліричних творів. Сприймання школярами лірики як особливого виду літературних творів Особливості лірики як роду літератури. Зв'язок із теорією літератури. Поділ лірики за структурою і способом організації матеріалу. Тематичні групи ліричних творів. Специфіка аналізу лірики у школі.

Вивчення драматичних творів. Жанрові особливості драматичних творів та особливості їх сприйняття школярами. Характер завдань у процесі вивчення драматичних творів. Прийоми розвитку відтворюючої уяви учнів. Засоби творення характерів у драмі та специфіка аналізу образів-персонажів драматичних творів. Драматичне мистецтво у позакласній роботі з літератури.

Формування в учнів теоретико-літературних понять. Місце елементів теорії літератури у шкільних програмах і підручниках. Система теоретико-літературних понять для учнів старших класів. Самостійні творчі роботи учнів в опануванні ними знань із теорії літератури. Види наочності для засвоєння знань із теорії літератури. Взаємозв'язки у формуванні теоретико-літературних понять в учнів на уроках української та зарубіжної літератур.

Роль наочності у викладанні літератури. Наочність як один із важливих принципів навчання. Види наочності на уроках літератури. Текстова наочність і виразне читання. Комп'ютерні та звукові посібники на уроках літератури. Комплексне використання засобів наочності в умовах кабінетної системи. Добір та виготовлення саморобних наочних посібників. Роль наочності у проведенні позакласної роботи з літератури.

Розвиток усного і писемного мовлення учнів у процесі вивчення літератури. Принципи формування мовної культури школярів. Розвиток усного мовлення учнів. Взаємозв'язок мовлення учнів з їхнім літературно-естетичним розвитком. Основні види усних і письмових завдань з

літератури. Уроки розвитку мовлення та особливості їх проведення в різних вікових групах.

Система письмових робіт з літератури. Роль і місце письмових робіт у вивченні літератури. Наукові основи класифікації учнівських робіт Письмові роботи у 5 – 9 класах. Види письмових творів у старших класах Основні вимоги до учнівських робіт. Перевірка письмових робіт учителем.

Позакласна робота з української літератури. Принципи організації позакласної роботи з української літератури. Принципи організації позакласної роботи Взаємозв'язок позакласної роботи з класними заняттями. Зміст позакласної роботи Основні форми позакласної роботи: заняття літературного гуртка, проведення літературних тижнів, тематичних вечорів, читацьких конференцій, шкільних ранків на літературні теми, випуск стінгазети, виготовлення журналів, альбомів, наочних посібників, підготовка повідомлень і доповідей, підготовка та виступи по радіо та на телебаченні, екскурсії в музеї; виставки, літературні ігри, літературні конкурси, олімпіади. Елементи наукового дослідження у позакласній роботі.

Факультативні заняття з української літератури. Факультативи з української літератури як засіб здійснення диференційованого навчання, підвищення теоретичного і практичного рівня підготовки учнів з української літератури, розвитку і поглиблення інтересу до української літератури; програми факультативних курсів. Специфіка роботи під час проведення факультативних занять.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Сучасна українська мова;

методика викладання української мови

1. Бойко В.М., Давиденко Л. Б. Граматика української мови : Морфеміка. Словотвір. Морфологія. Київ : «Академія», 2014. 240 с.
2. Голуб Н. Б. Метод проектів на уроці української мови в школі. Українська мова і література в школі. 2013. № 8. С. 15–19.
3. Голуб Н. Б. Ситуаційний метод на уроках української мови в школі. Українська мова і література в школі. 2013. № 7. С. 18–23.
4. Голуб Н. Б., Галаєвська Л. В. Навчання синтаксису на уроках української мови у 8-9 класах : метод. посібник. К. : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 128 с. URL: <https://surl.li/bpzrza>
5. Граматика сучасної української мови. Морфологія [автори: І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Загнітко, С. О. Соколова; за ред. К. Г. Городенської. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 752 с.
6. Костів О., Сколоздра-Шепітко О. Методика викладання української мови : Навчально-методичний посібник. Для студентів українського відділення філологічного факультету. Львів, 2018. 202 с. URL: <https://surl.li/nmhiel>
7. Кульбабська О. В., Кардашук О. В. Крок у професію. Методика викладання української мови : навч. посібник. Чернівці : Чернівець. нац ун-т. ім. Ю. Федьковича. 2017. 256 с. URL: <https://surl.li/nqyzsq>

8. Омельчук С. А. Навчання морфології української мови на засадах дослідницького підходу: теорія і практика: монографія. К. : Генеза, 2014. 368 с.
9. Попович А. С. Практикум з методики навчання української мови в 5-9 класах закладів загальної середньої освіти: навчально-методичний посібник [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2022. 220 с. URL: <https://surl.li/mokmzw>
10. Руснак Н. О., Максим'юк О. В., Струк І. М., Томусяк Л. М. Сучасна українська мова. Теоретично-практичний курс морфології. Ч. 2 : навч. посібник. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т. ім. Ю. Федьковича. 2019. 288 с.
11. Томусяк Л., Руснак Н., Струк І., Максим'юк О. Сучасна українська мова: теоретично-практичний курс морфології (Частина 1): навчально-методичний посібник. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т. 2024, 224 с.
12. Словник-довідник з української лінгводидактики : навч. посіб. Кол. авторів за ред. М. І. Пентиліук К. : Ленвіт, 2015. 320 с.
13. Український правопис. К.: Наукова думка, 2019. 392 с. URL: <https://surl.li/uebawm>
14. Шабат-Савка С., Агафонова А. Іменні частини мови : навчально-методичний посібник. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2015. 152 с.
15. Шабат-Савка С. Т., Агафонова А. М. Морфологія: іменні частини: навч.-метод. посібник. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2018. 236 с.
16. Шабат-Савка С. Т., Антофійчук А. М., Теслицька Г. І. Односкладні речення в сучасній українській мові : навчально-методичний посібник. Чернівці: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2021. 124 с.
17. Шабат-Савка С.Т., Максим'юк О. В., Шатілова Н. О. Пунктуація української мови : навчальний посібник. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. 240 с.

***Історія української літератури;
методика викладання української літератури***

1. Антологія української літературної критичної думки першої половини ХХ століття / Упор. Віра Агеєва. Київ: Смолоскип, 2016. 904 с.
2. Антофійчук Алла, Маркуляк Лариса. Ефективність інтегрованого навчання української мови та літератури в умовах воєнного стану. *Актуальні питання в сучасній науці*. №10 (28). 2024. С.553 – 570.
3. Вільна Я.В. Історія української літератури другої половини ХІХ століття : навч. посіб. Київ : ВПЦ „Київський університет”, 2017. 575 с.
4. Гундорова Тамара. Леся Українка. Книги Сивілли. Харків: Vivat, 2023. 304 с.

5. Давидюк В. Ф. Вибрані лекції з українського фольклору: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Луцьк: ПВД «Твердиня», 2014. 448 с.
6. Давня українська література. Словник-довідник. Київ : ВЦ „Академія”, 2015. 208 с.
7. Ісіченко Ігор, Архієпископ. Історія української літератури : Середньовіччя. Ренесанс (XI – XVI ст.). Харків : Видавництво Точка, 2021. 643 с.
8. Історія української літератури: у 12 т. Т. 1 – 4, т. 6 – 7, т. 9. Київ : Наук. думка, 2014 – 2023.
9. Історія української літератури: XX – поч. XXI ст.: Навчальний посібник: У 3-х томах / В. І. Кузьменко та ін. Київ : Академвидав, 2013 – 2017.
10. Клочек Г. Д. Літературна освіта в новій українській школі: стратегія і тактика реформування. *Дивослово*. 2017. Число 1. С. 7 – 11.
11. Ковалів Ю. Історія української літератури: кінець XIX – поч. XXI ст.: Підручник: У 10 т. Київ : ВЦ «Академія», 2013 – 2021. Т. 1 – 8. 592 с.
12. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. [Електр. ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
13. Ласло-Куцюк М. Вибрані праці. Теорія. Історія літератури. Компаративістика. Т. 1. Київ : Талком, 2024. 768 с.
14. Ласло-Куцюк М. Вибрані праці. Теорія. Історія літератури. Компаративістика. Т. 2. Київ : Талком, 2024. 736 с.
15. Поліфонія сковородинських дискурсів: колективна монографія [за ред. А. Тичініної; передмова О. Бродецького, А. Тичініної]. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2024. 260 с.
16. Маркуляк Лариса. Особливості вивчення індивідуального стилю письменника: шкільна парадигма. *Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. Спільний українсько-румунський науковий журнал. Серія «Історичні та філологічні науки» Current issues of Social studies and History of Medicine/Joint Ukrainian-Romanian scientific journal. Series «Historical and philological sciences»*/ редколегія А. Мойсей, Ш. Пуріч. Чернівці-Сучава: БДМУ. 2024. №1 (37). С.111–114.
17. Микитюк В. Методика тестування знань та умінь з української літератури: навчально-методичний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка. 2015. 224 с.
18. Михед Олександр, Михед Павло. Живі: Зрозуміти українську літературу. Львів: Видавництво Старого Лева, 2024. 384 с.

- 19.Мовчан Р. Літературна освіта в загальноосвітній школі: сучасний стан, виклики реальності, реформування. *Дивослово*. 2017. Число 1. С. 2 – 6.
- 20.Мойсеєнко Р. Компетентнісний підхід як основа підготовки майбутнього компетентного фахівця. *Молодь і ринок*. Дрогобич. 2018. №9. С. 42 – 48.
- 21.Мокрик Радомир. Бунт проти імперії: українські шістдесятники. Київ: А-БАБА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2023. 416 с.
- 22.Овдійчук Л. Естетичні засади вивчення біографії письменника на уроках української літератури в школі. *Теорія і методика навчання української літератури: актуальні проблеми. Збірник наукових праць/ Наук. ред. і упор. Логвіненко Н. К.: Пед. думка*. 2015. С.247 – 259.
- 23.Попович О. О. Література Буковини (II половина XIX століття). Навчально-методичний посібник. Друге вид. виправлене, доповнене. Чернівці: Рута, 2024. 90 с.
- 24.Сліпушко О.М., Лісовська О.С. Давня українська література : Середньовіччя (X–XV століття) : навч. посіб. Київ : ВПЦ "Київський університет", 2020. 431 с.

4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДЕЙ СТУДЕНТІВ НА АТЕСТАЦІЙНОМУ ІСПИТІ

Іспит проводиться за білетами, складеними у повній відповідності до програми підсумкової атестації.

Структурно білет є композицією питань з української мови та літератури і методики їх викладання.

Відповідь студентів на кожне питання екзаменаційного білету оцінюється у 25 балів, загальна максимальна кількість балів на всі питання білету – 100.

Відповідь студентів на комплексному кваліфікаційному іспиті з фахових дисциплін виявляє рівень теоретичної та практичної підготовки випускника, розуміння ним завдань удосконалення системи педагогічної роботи в Україні, наявність високого професійно-педагогічного потенціалу особистості, розуміння свого призначення в суспільстві, поєднання фундаментальних знань з професійними вміннями і навичками, загальну культуру, виразність та культуру володіння державною мовою.

Основними критеріями оцінювання відповіді студента на екзамені є такі:

- повнота висвітлення змісту питання;
- логіка побудови відповіді;
- зв'язок теоретичного матеріалу з практичною діяльністю вчителя-словесника;
- знання науково-методичної літератури з актуальних проблем української мови та літератури й методики їх викладання;

- культура усного мовлення, володіння державною мовою.

20-25 балів за питання виставляється, якщо студент точно й повно відповів на питання білета, вільно володіє науковою термінологією, наводить приклади з допоміжної літератури та власної практики, демонструє бачення практичного застосування вивченого матеріалу в педагогічній діяльності.

14-19 балів виставляють у випадку, коли при відповіді студент припустився деякі неточності чи залишилась нерозкритою частина питання (до 15%) за умови, що принципові моменти запитань були розкриті правильно, незначні помилки усуваються самим студентом, коли на помилки вказує екзаменатор. Студент наводить приклади з власної практики, частково демонструє бачення практичного застосування вивченого матеріалу в педагогічній діяльності.

8-13 балів виставляють за наявність у відповіді декількох суттєвих неточностей, нечіткість відповіді, коли 30-50% змісту питання залишається нерозкритою, допущені помилки і порушена логіка викладу, що вплинуло на результат та правильність висновків. Відповідь не аргументована прикладами, посиланнями на нормативно-правову базу та літературні джерела. Студент відчуває труднощі при встановленні зв'язку між питаннями білету та його практичним виконанням. На додаткові запитання екзаменатора відповідає теж в межах 45-50%.

0-7 балів виставляють, якщо студент не засвоїв матеріал у межах програм навчальних дисциплін (менше 50%), не дає конкретної відповіді на питання білету, не наводить прикладів, не ознайомлений з методичною і навчальною літературою з дисципліни, не здатний висвітлити поставлене питання. На додаткові та навідні запитання екзаменатора студент часто не знає правильної відповіді. Не володіє базовими категоріями та основними теоретичними поняттями з фахових дисциплін.

Загальна оцінка по білету підраховується як сумарна кількість оцінок, отриманих з кожного питання білета.

Загальна оцінка як результат складання екзамену визначається за шкалою ECTS і переводиться у національну шкалу оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Шкала та критерії оцінювання відповіді студентів за екзамен

Рівні навчал. досягн. (ECTS)	Бали	Оцінка за нац. шкалою	Критерії
A	90-100	відмінно	Студент глибоко і всебічно знає зміст питань курсів, наукові першоджерела; логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, пов'язує програмовий матеріал із профілем вищого навчального закладу, демонструє високий рівень компетентності; здатний передбачати, прогнозувати, вирішує проблемні завдання.
B	80-89	добре	Студент правильно, логічно відтворює навчальний матеріал, розуміє основоположні теорії і факти. Вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок, застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, частково контролює власні навчальні дії.
C	70-79	добре	Студент твердо знає навчальний матеріал; оволодів досконало практичними навичками; аргументовано викладає матеріал, висловлює свої міркування про ті чи інші аспекти, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу
D	60-69	задовільно	Студент в основному знає зміст питання, але непереконливо відповідає, плутає поняття; невпевнено виконує практичні завдання, допускає неточності у теоретичних знаннях; не вміє встановлювати взаємозв'язок теорії та практики

E	50-59	задовільно	Студент знає близько половини навчального матеріалу, здатний відтворити його відповідно до пояснення викладача; розуміє основний навчальний матеріал, здатний з помилками й неточностями дати визначення понять; виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу. Відповідь його правильна, але недостатньо осмислена. З допомогою екзаменатора здатний аналізувати, порівнювати, узагальнювати та робити висновки. Вміє застосовувати знання при виконанні завдань практичного характеру.
FX	35-49	незадовільно	Студент не розкрив питання; не володіє теоретичними знаннями, не знає наукових фактів визначень; виявляє низький рівень навичок пояснення і обґрунтування фахових питань.